

ДО ПРОБЛЕМИ "СКЛАДНИХ ПИТАНЬ" У ПЕДАГОГІЦІ (МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ)

У публікації висвітлено одне з "складних питань" виховання – проблема статевого виховання. Автор розкриває зміст, мету, завдання й принципи сучасного статевого виховання молоді; визначає основні шляхи формування статевої культури підлітків; пропонує методи та прийоми щодо підвищення ефективності статевого виховання у навчально-виховній роботі загальноосвітньої школи.

Ключові слова: статеве виховання, статева культура молоді, загальноосвітня школа.

Посилення уваги до проблеми статевого виховання в Україні, на нашу думку, спричинили декілька причин, серед яких: прискорений розвиток дітей (акселерація); незадовільний рівень обізнаності неповнолітніх із питань статевої сфери; поширення серед підлітків практики "вільного кохання"; нівелювання традиційних моральних цінностей, криза сім'ї та ін.

Сучасні соціально-економічні та політичні перетворення породжують протиріччя між вимогами до статевого виховання молоді й неспроможністю більшості соціальних інститутів (сім'ї, навчальних закладів тощо) повноцінно виконувати свої виховні функції. Тому формування статевої культури особистості, зокрема й школяра, сьогодні є проблемою як психолого-педагогічною, так і загальнодержавною.

Сьогодні особливості психічного розвитку дитини, пов'язані з її належністю до тієї чи іншої статі, все докладніше вивчаються психолого-педагогічними науками, і результати цих досліджень поступово впроваджуються у практику виховання. Численні праці сучасних вітчизняних учених (В. Кравець "Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді", Тернопіль, 2000; І. Мезеря "Актуальні проблеми статевого виховання у школі на сучасному етапі", Луганськ, 2003; Т. Говорун "Соціалізація статі та сексуальності", Київ, 2004; О. Кузнєцова "Статеве виховання школярів", Миколаїв, 2004; А. Нагорна "Репродуктивне здоров'я та статеве виховання молоді", Київ, 2004 тощо) присвячені питанням статевої соціалізації, теорії та практиці підготовки молоді до сімейного життя, статевого виховання школярів і збереження репродуктивного здоров'я молоді. У низці дисертаційних досліджень порушується питання щодо необхідності спеціальної підготовки майбутніх учителів до проведення статевого виховання учнів (О. Главацька, О. Рибалка).

Водночас українська педагогічна наука досьогодні не має достатнього теоретично обґрунтованого розв'язання виокремленої проблеми. У даній публікації ми ставимо за мету розкрити зміст і специфіку статевого виховання підлітків, визначити ефективні методи і прийоми підвищення ефективності статевого виховання у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Поставлена мета вимагає розв'язання таких завдань: 1) висвітлення мети, завдань і принципів сучасного статевого виховання молоді; 2) визначення виховного потенціалу навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи що до формування статевої культури підлітків.

Нагальна потреба підвищення ефективності статевого виховання у навчально-виховному процесі сучасної загальноосвітньої школи зумовлена низкою причин, серед яких сучасний дослідник питань дошлюбної підготовки молоді В. Кравець виділив кілька основоположних проблем: невідповідність між статевим і соціальним дозріванням молоді; низька контрацептивна культура населення; нестабільність сім'ї; зростання кількості сексуальних збочень; недостатня інформованість молоді з питань статі, шлюбу і сім'ї; ранній початок статевого життя; зростання дошлюбної та позашлюбної народжуваності; поширення проституції; збільшення кількості венеричних захворювань та ін. [4].

Бездіяльність соціальних інститутів щодо проблеми статевого виховання дітей та молоді призводить до численних конфліктів, недостатньої підготовленості молодих людей

до створення власної сім'ї та виконання батьківських обов'язків, загальної моральної деградації [6, с. 50].

У сучасній вітчизняній педагогічній теорії поняття "статеве виховання" має декілька дефініцій. У ході публікації ми спираємося на визначення, подане в "Українському педагогічному словнику": статеве виховання – складова частина виховного процесу, що забезпечує правильний статевий розвиток дітей і молоді та оволодіння нормами взаємин з представниками протилежної статі, а також правильне ставлення до питань статі. Нерозривно пов'язане з фізичним, розумовим, моральним та естетичним розвитком особистості [1, с. 319]. При цьому норми та правила системи статевих ролей загальноприйняті та встановлені суспільством відповідно до рівня його соціально-економічного і культурного розвитку.

Досить часто разом із поняттям "статеве виховання" вживаються такі, як "статева просвіта" та "сексуальне виховання". Зауважимо, що ці визначення далеко не тотожні і мають різне змістове значення.

Переважає більшість сучасних вітчизняних дослідників (Н. Волкова, Д. Ісаєв, В. Каган, Д. Колесов, В. Кравець, В. Лозова та ін.) метою статевого виховання вважає формування здорових і корисних навичок міжстатевої поведінки чоловіка та жінки. В свою чергу, реалізація мети статевого виховання досягається за допомогою розв'язання таких завдань, як:

- виховання культури інтимних почуттів (симпатії, дружби, кохання);
- формування понять про біологічні та соціальні закономірності розвитку особистості, психологічні особливості поведінки чоловіків та жінок;
- виховання рис жіночності у дівчаток, рис мужності у хлопчиків;
- виховання почуття самоповаги та відповідальності за власні вчинки;
- дошлюбна підготовка молоді, усвідомлена орієнтація на батьківство;
- формування навичок здорового способу життя.

Слід наголосити, що більшість вказаних завдань реалізуються з перших років життя дитини (формування здорового способу життя, виховання жіночності та мужності, формування самооцінки тощо), тому велика відповідальність покладається на дорослих: батьків, вихователів, учителів, які своїми словами, діями, прикладом закладають основи статевої культури індивіда.

Варто наголосити, що мета та завдання виховання, зокрема й статевого, значною мірою визначаються "суспільним замовленням", є динамічними і залежать від народних традицій, менталітету, суспільного ладу, економічних відносин, політичної системи та ін. Оскільки у світі не існує абсолютно тотожних держав та народів, саме це, на нашу думку, унеможливує існування єдиної універсальної моделі статевого виховання молоді.

На нашу думку, процес статевого виховання містить у собі декілька важливих аспектів:

- морально-психологічний (виховання волі, культури почуттів, засвоєння норм моралі);
- анатомо-фізіологічний (ознайомлення школярів з будовою організму та репродуктивною системою чоловіків та жінок, з особливостями періоду статевого дозрівання);
- психосексуальний (знання закономірностей психосексуального розвитку людини, норм та правил сексуальної поведінки з представниками протилежної статі);
- медико-гігієнічний (знання, спрямовані на збереження фізичного, психічного та сексуального здоров'я молоді, гігієна підлітків);
- юридичний (ознайомлення з правами людини та з відповідальністю перед законом за протиправні дії, знання основ сімейного законодавства).

Серед принципів організації та побудови системи статевого виховання сучасні вітчизняні вчені виділяють: принцип ідейності, реалістичності, перспективної ініціативи, активності, оптимізації завдань, адресності, комплексності, безперервності, повторення,

правдивості, довіри, контролю і підтримки, доступності та ясності, незбудження сексуального потягу [3].

До регуляторів статевої поведінки особистості сучасні педагоги відносять зовнішні (суспільна мораль, вплив сім'ї, ставлення однолітків, законодавча база) та внутрішні чинники (свідомість, життєвий досвід, власна моральна позиція, совість, сором, почуття гідності, повага до представників протилежної статі та ін.).

Реалізація завдань статевого виховання молоді може відбуватися кількома шляхами: в сімейному колі, у педагогічно організованому середовищі (навчально-виховний процес школи, діяльність дитячих та молодіжних організацій і т.ін.) та стихійному середовищі (вулиця, однолітки, засоби масової інформації та ін.).

Для більш глибокого розуміння природи та сутності змін у статевій поведінці дитини науковці-фізіологи запропонували періодизацію вікових етапів психосексуального розвитку людини, кожен з яких має певні особливості:

1) пренатальний (внутрішньоутробний розвиток, під час якого відбувається диференціація генів, геніталій та структур мозку);

2) парапубертатний (від 1 до 7 років, відбувається усвідомлення власної статевої належності, співвіднесення себе з представниками чоловічої або жіночої статі);

3) передпубертатний (7-13 років, передують появі перших ознак статевого дозрівання, формуються та закріплюються стереотипи статевої поведінки дитини);

4) пубертатний (13-16 років, період статевого дозрівання, активно формується особистість підлітка, змінюється ставлення до представників протилежної статі, виникає почуття дорослості) [8].

Виходячи з того, що поняття "стать" не лише біологічне, а й соціальне, необхідність проведення статевого виховання не викликає сумнівів, оскільки цілеспрямований педагогічно організований виховний процес сприятиме формуванню корисних та потрібних суспільству навичок статевої поведінки, починаючи з дитячого віку (парапубертатний період). Слід зазначити, що для виховного процесу найскладнішим виступає пубертатний період (припадає на підлітковий вік), оскільки в цей час відбуваються істотні зміни в організмі та психіці дитини – статеве дозрівання організму. У психічній сфері підлітка можна відзначити таке новоутворення, як почуття дорослості, що, відносно статі, проявляється суб'єктивно через романтичні стосунки з представниками протилежної статі. Форми таких стосунків (побачення, розваги та ін.), як правило, запозичені у дорослих. Провідною діяльністю в цей період виступає інтимно-особистісне спілкування [2, с. 75].

Розглядаючи виховний потенціал сучасної загальноосвітньої школи, можна констатувати, що вона володіє значними перевагами й освітньо-виховними можливостями у справі формування статевої культури підлітків. Перший сприятливий момент – спільна діяльність хлопців і дівчат під час навчання, у позакласній та позашкільній роботі, активна співпраця у дитячому колективі. Також серед ефективних засобів статевого виховання школярів підліткового віку виділяємо: спеціально організоване педагогічне середовище; вивчення навчальних дисциплін з суспільствознавчого та природознавчого циклів, світової та української літератури; творчу працю.

Таким чином, статеве виховання сьогодні – це багатоаспектна проблема, що містить у собі морально-психологічний, анатоми-фізіологічний, медико-гігієнічний, психосексуальний та юридичний компоненти. Процес статевого виховання дітей і молоді передбачає забезпечення їх здорового статевого розвитку, оволодіння моральними нормами поведінки з особами протилежної статі. Правильно організоване статеве виховання у діяльності загальноосвітньої школи допомагає засвоєнню достовірних знань, формує здорову статевоюльову поведінку, що значно зменшує кількість підліткової вагітності, абортів, захворювань, що передаються статевим шляхом та ін. Водночас предметом окремого дослідження може стати вивчення специфіки організації статевого виховання в сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Заброцький М. М. Основи вікової психології : навч. посіб. / М. М. Заброцький. – Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2002. – 112 с.
3. Каган В. Е. Воспитателю о сексологии / В. Е. Каган. – М. : Педагогика, 1991. – 256 с.
4. Кравець В. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді / В. Кравець. – К. : Київська правда, 2000. – 688 с.
5. Кузнецова О. А. Статеве виховання школярів : навч. посіб. / О. А. Кузнецова. – Миколаїв, 2004. – 176 с.
6. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки : навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. – К. : Знання, 2003. – 450 с.
7. Мезеря І. В. Актуальні проблеми статевого виховання у школі на сучасному етапі / І. В. Мезеря. – Луганськ, 2003. – 64 с.
8. Хрипкова А. Г. Возрастная физиология и школьная гигиена / А. Г. Хрипкова [и др.]. – М. : Просвещение, 1990. – 319 с.

Кравченко Т.В.

К ПРОБЛЕМЕ "ТРУДНЫХ ВОПРОСОВ" В ПЕДАГОГИКЕ

В публикации освещен один из "трудных вопросов" воспитания – проблема полового воспитания. Автор раскрывает содержание, цель, задачи и принципы современного полового воспитания молодежи; выделяет основные пути формирования половой культуры подростков; предлагает методы и приемы повышения эффективности полового воспитания в учебно-воспитательной работе общеобразовательной школы.

Ключевые слова: половое воспитание, половая культура молодежи, общеобразовательная школа.

Kravchenko T.V.

TO THE PROBLEM OF "COMPLICATED QUESTIONS" IN PEDAGOGIC

The publication tells about one of the "complicated questions" of education - problem of sexual education. The author defines the contents, aims, tasks and fundamentals of modern sexual education of youth; determines the basic ways of forming the sexual culture of teenagers; offers methods and techniques of increasing the effectiveness of sexual education in the study and educational work of secondary school.

Key words: sexual education, sexual culture of youth, secondary school.

УДК 373. 62 : 373.1

Малик Л.Б.

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРАЦІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті проаналізовані особливості формування культури праці студентів технічних коледжів у процесі вивчення загальнотехнічних дисциплін. Розкрито роль трудового навчання та виховання. Виявлені пріоритетні напрями виховної роботи, спрямовані на формування культури праці – професійне виховання, розвиток професійної культури, творчих здібностей та зацікавленого ставлення до трудової діяльності.

Ключові слова: професійний розвиток особистості, професійне виховання, культура праці, виховання культури праці, формування культури праці, трудова діяльність, трудова підготовка.

В умовах ринкової економіки актуалізуються завдання формування професійної компетентності студентської молоді технічних коледжів, педагогічного забезпечення процесу формування культури праці, а також реформування змісту підготовки до трудової діяльності. У сучасному суспільстві формування професійної компетентності є